

**ĐẠI HỌC QUỐC GIA HÀ NỘI**  
**TRƯỜNG ĐẠI HỌC KHOA HỌC XÃ HỘI VÀ NHÂN VĂN**

---

**TRẦN THỊ THANH THỦY**

**NGHIÊN CỨU CHÍNH SÁCH NGÔN NGỮ**  
**Ở NHẬT BẢN THỜI CẬN ĐẠI**

**LUẬN VĂN THẠC SĨ**  
**Chuyên ngành: Châu Á học**

**HÀ NỘI - 2015**

**ĐẠI HỌC QUỐC GIA HÀ NỘI**  
**TRƯỜNG ĐẠI HỌC KHOA HỌC XÃ HỘI VÀ NHÂN VĂN**

---

**TRẦN THỊ THANH THỦY**

**NGHIÊN CỨU CHÍNH SÁCH NGÔN NGỮ**  
**Ở NHẬT BẢN THỜI CẬN ĐẠI**

**Luận văn Thạc sĩ chuyên ngành: Châu Á học**

**Mã số: 60 31 06 01**

**Người hướng dẫn khoa học: PGS. TS. NGUYỄN THỊ VIỆT THANH**

**HÀ NỘI - 2015**

## **LỜI CAM ĐOAN**

Tôi xin cam đoan rằng luận văn này là công trình nghiên cứu của riêng cá nhân tôi dưới sự hướng dẫn khoa học của PGS.TS. Nguyễn Thị Việt Thanh. Các nội dung nghiên cứu và kết quả trong đề tài là trung thực và chưa từng được ai công bố trong bất cứ công trình nghiên cứu nào trước đây. Các bài trích dẫn tài liệu đều là những tài liệu đã được công nhận.

Hà Nội, tháng 01 năm 2015

**Học viên**

**Trần Thị Thanh Thủy**

## **LỜI CẢM ƠN**

Để hoàn thành luận văn này, tôi xin trân trọng cảm ơn Ban giám hiệu, Phòng Đào tạo sau đại học Trường Đại học khoa học xã hội và nhân văn đã tạo điều kiện thuận lợi cho tôi trong suốt quá trình học tập tại trường.

Tôi xin bày tỏ lòng biết ơn sâu sắc nhất tới PGS.TS. Nguyễn Thị Việt Thanh, người thầy hướng dẫn đã đào tạo, tận tình chỉ bảo và giúp đỡ tôi trong suốt quá trình thực hiện luận văn này.

Tôi xin chân thành cảm ơn Ban chủ nhiệm, cùng toàn thể các thầy các cô trong khoa Đông phương học, Trường Đại học khoa học xã hội và nhân văn đã chỉ bảo, cung cấp những kiến thức quý báu và tạo mọi điều kiện thuận lợi cho tôi trong quá trình học tập và thực hiện luận văn.

Tôi xin gửi lời cảm ơn chân thành tới Đảng ủy, Ban giám hiệu Trường Đại học Hà Nội, Khoa tiếng Nhật Trường Đại học Hà Nội đã giúp đỡ và tạo mọi điều thuận lợi cho tôi hoàn thành tốt khóa học.

Tôi xin chân thành cảm ơn những ý kiến đóng góp và sự giúp đỡ nhiệt tình của bạn bè, đồng nghiệp trong quá trình thực hiện luận văn này.

Cuối cùng, với lòng biết ơn sâu sắc nhất tôi xin gửi lời cảm ơn tới toàn thể gia đình tôi đã luôn ở bên cạnh động viên, giúp đỡ tôi về mọi mặt để tôi hoàn thành tốt luận văn này.

Hà Nội, tháng 01 năm 2015

**Học viên**

**Trần Thị Thanh Thủy**

## MỤC LỤC

|                                                                                                          |                                     |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------|
| <b>MỞ ĐẦU .....</b>                                                                                      | <b>1</b>                            |
| <b>CHƯƠNG 1: CƠ SỞ LÝ THUYẾT .....</b>                                                                   | <b>6</b>                            |
| <b>1.1. Chính sách ngôn ngữ.....</b>                                                                     | <b>6</b>                            |
| 1.1.1. Khái niệm chính sách ngôn ngữ.....                                                                | 6                                   |
| 1.1.2. Các hệ vấn đề của chính sách ngôn ngữ .....                                                       | 10                                  |
| 1.1.3. Mối quan hệ giữa chính sách ngôn ngữ với kế hoạch hóa ngôn ngữ                                    | 13                                  |
| 1.1.4. Mối quan hệ giữa chính sách ngôn ngữ với lập pháp ngôn ngữ....                                    | 18                                  |
| <b>1.2. Cảnh hướng ngôn ngữ.....</b>                                                                     | <b>18</b>                           |
| <b>Tiểu kết.....</b>                                                                                     | <b>19</b>                           |
| <b>CHƯƠNG 2: MỘT SỐ ĐỀ XUẤT CẢI CÁCH NGÔN NGỮ Ở NHẬT BẢN GIAI ĐOẠN CẬN ĐẠI .....</b>                     | <b>Error! Bookmark not defined.</b> |
| <b>2.1. Cảnh hướng ngôn ngữ Nhật Bản.....</b>                                                            | <b>Error! Bookmark not defined.</b> |
| 2.1.1. Bối cảnh lịch sử Nhật Bản giai đoạn cận đại.....                                                  | 21                                  |
| 2.1.2. Đặc điểm ngôn ngữ - tộc người của Nhật Bản.....                                                   | 24                                  |
| 2.1.3. Những đặc điểm cơ bản trong cấu trúc nội tại của tiếng Nhật.....                                  | 26                                  |
| <b>2.2. Các tổ chức chịu trách nhiệm nghiên cứu, đề xuất chính sách ngôn ngữ giai đoạn cận đại .....</b> | <b>33</b>                           |
| <b>2.3. Các đề xuất cải cách ngôn ngữ .....</b>                                                          | <b>35</b>                           |
| 2.3.1. Các đề xuất liên quan tới việc sử dụng chữ Kana.....                                              | 36                                  |
| 2.3.2. Đề xuất sử dụng hệ chữ Latinh (Rōmaji).....                                                       | 40                                  |
| 2.3.3. Đề xuất sử dụng chữ viết mới .....                                                                | 45                                  |
| 2.3.4. Đề xuất hạn chế số lượng chữ Hán .....                                                            | 46                                  |
| 2.3.5. Đề xuất xóa bỏ tiếng Nhật thay thế sử dụng tiếng Anh .....                                        | 48                                  |
| <b>Tiểu kết.....</b>                                                                                     | <b>49</b>                           |

|                                                                                                         |           |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------|
| <b>CHƯƠNG 3: CÁC QUYẾT ĐỊNH CỦA CHÍNH QUYỀN VỀ CHÍNH SÁCH NGÔN NGỮ VÀ KẾT QUẢ THỰC HIỆN .....</b>       | <b>52</b> |
| <b>3.1. Các chính sách nhằm nâng cao vị thế và khả năng hoạt động của tiếng Nhật trong xã hội .....</b> | <b>52</b> |
| 3.1.1. Công cuộc cải cách giáo dục .....                                                                | 52        |
| 3.1.2. Các chính sách ngôn ngữ trong giáo dục .....                                                     | 55        |
| <b>3.2. Chính sách nhằm cải tiến tiếng Nhật cho hợp lý, khoa học, dễ sử dụng...</b>                     | <b>65</b> |
| 3.2.1. Chính sách về chữ viết .....                                                                     | 66        |
| 3.2.2. Vấn đề từ vựng .....                                                                             | 74        |
| 3.2.3. Vấn đề phương ngữ và ngôn ngữ chuẩn .....                                                        | 78        |
| <b>3.3. Ảnh hưởng của chính sách ngôn ngữ đến một số lĩnh vực.....</b>                                  | <b>79</b> |
| 3.3.1. Ảnh hưởng đến văn học Nhật Bản .....                                                             | 79        |
| 3.3.2. Ảnh hưởng đến thơ ca Nhật Bản.....                                                               | 80        |
| <b>Tiểu kết .....</b>                                                                                   | <b>81</b> |
| <b>KẾT LUẬN .....</b>                                                                                   | <b>83</b> |
| <b>TÀI LIỆU THAM KHẢO .....</b>                                                                         | <b>85</b> |

## **MỞ ĐẦU**

### **1. Lý do lựa chọn đề tài**

Chính sách ngôn ngữ là một phạm trù thuộc lĩnh vực chính trị - xã hội, biểu thị hệ thống những quan điểm, chủ trương và biện pháp của một nhà nước hay một tổ chức chính trị - xã hội nhằm tác động một cách có ý thức theo một định hướng nhất định vào sự phát triển và hành chức của ngôn ngữ, phù hợp với cảnh huống ngôn ngữ và bối cảnh chính trị - xã hội của một quốc gia trong những giai đoạn lịch sử nhất định, nhằm phục vụ cho lợi ích của đất nước hay các giai tầng xã hội mà nhà nước hay tổ chức chính trị xã hội là người đại diện.

Trong chính sách ngôn ngữ, ngôn ngữ là đối tượng chịu tác động chủ yếu nhất. Vừa tồn tại và hành chức với tư cách là một loại phương tiện giao tiếp, phương tiện tư duy của con người, biến đổi và phát triển theo những quy luật khách quan của riêng mình, ngôn ngữ còn chịu những tác động rất lớn của các yếu tố bên ngoài như thể chế chính trị, điều kiện xã hội, tình trạng dân cư..., thường được gọi chung bằng thuật ngữ “cảnh huống ngôn ngữ”, trong đó góp phần không nhỏ là yếu tố chủ quan của con người, đặc biệt là những nhà cầm quyền muốn sử dụng ngôn ngữ như một phương tiện thực thi các chủ trương mang tính chủ quan nhằm thực hiện những mục tiêu chính trị nhất định.

Chính sách ngôn ngữ là những quy định không thể thiếu đối với bất cứ một quốc gia. Song nội dung của chính sách ngôn ngữ của các quốc gia lại luôn khác nhau, phụ thuộc vào những điều kiện, hoàn cảnh riêng. Ngay trong một quốc gia, chính sách ngôn ngữ, cũng giống như các loại chính sách xã hội khác, luôn có sự thay đổi ở những mức độ khác nhau tùy trong các giai đoạn lịch sử, tùy thuộc vào điều kiện chính trị - xã hội và thái độ, mục tiêu của nhà cầm quyền khi sử dụng ngôn ngữ phục vụ mục đích của mình.

Nhật Bản là một quốc đảo nằm ở phía Đông của lục địa châu Á trên biển Thái Bình Dương. Đây là một quốc gia với những điều kiện tự nhiên hết sức độc đáo với gần 4.000 hòn đảo lớn nhỏ, trong đó có 4 đảo chính là: Hokkaido, Honshu, Shikoku và Kyushu, tổng diện tích là 377.914 km<sup>2</sup>, dân số hơn 126 triệu người, trong đó 3/4 đất đai là đồi núi, sông ngòi, chỉ có hai đồng bằng lớn ven biển mang tên Kanto và Kansai.

Có thể nói Nhật Bản là một quốc gia đơn dân tộc bởi tuyệt đại đa số cư dân sống trên nước này là người Nhật, hiện đang sinh sống trên tất cả các hòn đảo và sử dụng chung một ngôn ngữ duy nhất là tiếng Nhật. Do vậy, khác với nhiều quốc gia đa ngôn ngữ như Việt Nam, Trung Quốc, Ấn Độ, Indonesia..., Nhật Bản là một quốc gia đơn ngữ, tiếng Nhật vừa là tiếng nói của người Nhật, vừa là ngôn ngữ chính thức và là ngôn ngữ quốc gia của Nhật Bản với tên gọi là “Quốc ngữ” (国語 - Kokugo). Hiện nay, tiếng Nhật là ngôn ngữ được sử dụng chính thức ở tất cả các cơ quan nhà nước, trong giáo dục, trên tất cả các hệ thống thông tin đại chúng và trong đời sống hàng ngày. Tuy vậy, để có một vị thế và khả năng đảm nhiệm tất cả các chức năng xã hội như hiện có, tiếng Nhật đã trải qua những giai đoạn phát triển lâu dài, với những biến động lớn dưới tác động của nhiều thời đại, nhiều thể chế chính trị, trong đó, một trong những giai đoạn có tác động quan trọng tới sự phát triển và định hình chức năng, vị thế và qua đó ảnh hưởng tới bản thân cấu trúc nội tại tiếng Nhật là giai đoạn cận đại bắt đầu từ thời đại Minh Trị (明治時代 - Meiji jidai).

Thời đại Minh Trị (bắt đầu năm 1868), một giai đoạn có vai trò hết sức quan trọng trong lịch sử Nhật Bản đã thu hút sự quan tâm của rất nhiều công trình nghiên cứu tại Nhật Bản và quốc tế, từ những góc độ khác nhau như lịch sử, chính trị, kinh tế, văn hóa... Ở Việt Nam cũng có không ít nhà nghiên cứu lấy giai đoạn cận đại này của Nhật Bản làm đối tượng nghiên cứu của mình. Tuy nhiên, khảo sát những đặc trưng của giai đoạn này từ

góc độ chính sách ngôn ngữ với những quyết định có tầm ảnh hưởng quyết định đến không chỉ sự phát triển của tiếng Nhật với tư cách là ngôn ngữ quốc gia mà còn ảnh hưởng tới nhiều phương diện của đời sống xã hội, có thể nói vẫn thiếu những nghiên cứu chuyên sâu. Đó chính là lý do chúng tôi lựa chọn vấn đề chính sách ngôn ngữ Nhật Bản giai đoạn cận đại làm đối tượng nghiên cứu của mình.

## **2. Mục đích nghiên cứu**

Với đề tài “Nghiên cứu chính sách ngôn ngữ ở Nhật Bản thời cận đại”, luận văn hướng tới các mục tiêu sau:

- Nghiên cứu để có một cái nhìn toàn cảnh về chính sách ngôn ngữ ở Nhật Bản thời cận đại trong mối quan hệ với các điều kiện chính trị, xã hội, văn hóa giai đoạn này.

- Tìm hiểu vai trò của chính sách ngôn ngữ tác động đến sự phát triển, vị thế và hoạt động của tiếng Nhật trong các phạm vi giáo dục, khoa học, văn hóa, hành chính và đến chính sự biến đổi các phương diện của tiếng Nhật (từ vựng, ngữ âm, ngữ pháp) trong giai đoạn cận đại và cả những giai đoạn phát triển sau của Nhật Bản.

## **3. Lịch sử nghiên cứu vấn đề**

Chính sách ngôn ngữ là một trong những vấn đề quan trọng đối với mọi quốc gia, phải được đề cập tới và xây dựng dưới dạng quy định chặt chẽ của nhà nước ngay từ khi quốc gia mới được thành lập. Đối với không ít quốc gia trên thế giới, đặc biệt là quốc gia đa dân tộc, đa tôn giáo, chính sách ngôn ngữ liên quan chặt chẽ với những quyết sách về chính trị, xã hội, tôn giáo của nhà cầm quyền, liên quan tới vị thế của dân tộc hay tầng lớp giữ vai trò lãnh đạo xã hội. Với tầm quan trọng như vậy, chính sách ngôn ngữ được nhiều nhà nghiên cứu quan tâm nhằm tìm hiểu không chỉ các vấn đề thuộc về ngôn ngữ, mà rộng hơn là những vấn đề liên quan đến quan điểm chính trị, chiến lược

phát triển đất nước, trong đó có văn hóa, giáo dục, khoa học, thông tin... là những lĩnh vực sử dụng ngôn ngữ với tư cách là phương tiện thực hiện hay truyền tải.

Tại Nhật Bản, chính sách ngôn ngữ luôn là một câu phần quan trọng trong các công trình nghiên cứu tiếng Nhật từ góc độ đồng đại và lịch đại, trong đó có thể kể đến như: “*Lịch sử tiếng Nhật*” (日本語の歴史 - Nihongo no rekishi) của Yamaguchi Nakami (2006); “*Chính sách ngôn ngữ ở Nhật Bản*” (日本の言語政策 - Nihon no gengoseisaku) của Shiota Norikazu (2005)...

Ở Việt Nam, cũng đã có một số bài viết giới thiệu về chính sách ngôn ngữ ở Nhật Bản như “*Nhật Bản - nhịp cầu chuyển tải tư tưởng và văn minh phương Tây vào phương Đông*” của Nguyễn Thị Việt Thanh, “*Chính sách ngôn ngữ ở Nhật Bản thời kì cận - hiện đại*” của Fukuda Yasuo và một số nghiên cứu khác. Tuy nhiên các bài viết và nghiên cứu này chủ yếu dừng ở bước giới thiệu các phân kì cơ bản chính sách ngôn ngữ hay giới thiệu ảnh hưởng của chính sách ngôn ngữ giai đoạn cận đại Nhật Bản đối với Việt Nam giai đoạn cuối thế kỷ XIX, đầu thế kỷ XX trong phong trào Đông Du hay Tân Thư. Còn thực tế, cho tới nay vẫn chưa có một công trình nghiên cứu nào tập trung nghiên cứu chuyên sâu về chính sách ngôn ngữ giai đoạn này.

#### **4. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu**

Đối tượng nghiên cứu của luận văn là chính sách ngôn ngữ.

Phạm vi nghiên cứu là giai đoạn cận đại.

#### **5. Phương pháp nghiên cứu**

Để tiến hành mục đích nghiên cứu trên, luận văn này sử dụng một số phương pháp nghiên cứu chính là: tổng hợp tư liệu, tài liệu văn bản liên quan đến chính sách ngôn ngữ, đến hiện trạng thực thi chính sách. Thực hiện thủ pháp phân tích, tổng hợp trên cơ sở cứ liệu nhằm đưa ra các kết luận.

## TÀI LIỆU THAM KHẢO

### A. TIẾNG VIỆT

1. Mai Ngọc Chừ (2001 - chủ biên), *Các ngôn ngữ Phương Đông*, NXB Đại học Quốc gia Hà Nội.
2. *Cảnh hướng và chính sách ngôn ngữ ở Việt Nam* (2002), NXB Khoa học Xã hội, Hà Nội.
3. Trần Trí Dõi (2000), *Nghiên cứu ngôn ngữ các dân tộc thiểu số Việt Nam*, NXB Đại học Quốc gia Hà Nội.
4. Trần Trí Dõi (2001), *Ngôn ngữ và sự phát triển văn hóa xã hội*, NXB Văn hóa Thông tin, Hà Nội.
5. Trần Trí Dõi (2003), *Chính sách ngôn ngữ văn hóa các dân tộc ở Việt Nam*, NXB Đại học Quốc gia Hà Nội.
6. Nguyễn Thiện Giáp (1998), *Cơ sở ngôn ngữ học*, NXB Khoa học Xã hội, Hà Nội.
7. Hội thông tin giáo dục Quốc tế (2001), *Giáo dục Nhật Bản*, NXB Chính trị Quốc gia, Hà Nội.
8. Hoàng Văn Hành (2008), “Một số vấn đề về cảnh hướng và chính sách ngôn ngữ ở Việt Nam - thực trạng và triển vọng”, *Cảnh hướng và chính sách ngôn ngữ ở Việt Nam*, NXB Khoa học Xã hội, Hà Nội.
9. Nguyễn Văn Khang (1999), *Ngôn ngữ học xã hội, những vấn đề cơ bản*, NXB Khoa học Xã hội, Hà Nội.
10. Nguyễn Văn Khang (2003), *Kế hoạch hóa ngôn ngữ*, NXB Khoa học Xã hội, Hà Nội.
11. Nguyễn Văn Khang (2007), *Từ ngoại lai trong tiếng Việt*, NXB Giáo dục.
12. Nguyễn Văn Lợi (2000), *Một số vấn đề về chính sách ngôn ngữ ở các quốc gia đa dân tộc*, Tạp chí Ngôn ngữ (số 1).

13. *Những vấn đề chính sách ngôn ngữ ở Việt Nam* (1993) (Trung tâm Khoa học Xã hội và Nhân văn Quốc gia, Viện Ngôn ngữ học), NXB Khoa học Xã hội, Hà Nội.
14. *Ngôn ngữ trong xã hội công nghiệp hóa* (1996), (Trung tâm Khoa học Xã hội và Nhân văn Quốc gia, Viện Thông tin Khoa học Xã hội), NXB Khoa học Xã hội, Hà Nội.
15. *Ngôn ngữ các dân tộc thiểu số ở Việt Nam và chính sách ngôn ngữ* (1984), (Ủy ban Khoa học Xã hội Việt Nam, Viện Ngôn ngữ học), NXB Khoa học Xã hội, Hà Nội.
16. Ozaki Mugen (2014), *Cải cách giáo dục Nhật Bản*, NXB Từ điển Bách Khoa.
17. Vĩnh Sinh (2014), *Nhật Bản cận đại*, NXB Lao động.
18. Nguyễn Thị Việt Thanh (1995), “*Tiếng Nhật – một số nét đặc trưng khái quát*”, Tạp chí Nghiên cứu Nhật Bản (số 1).
19. Nguyễn Thị Việt Thanh (1998), “*Sự hình thành và phát triển lớp từ ngoại lai trong tiếng Nhật*”, Tạp chí Nghiên cứu Nhật Bản (số 2).
20. Nguyễn Thị Việt Thanh (1999), “*Hệ chữ Kana của tiếng Nhật*”, Tạp chí Nghiên cứu Nhật Bản (số 1).
21. Nguyễn Thị Việt Thanh (1997), “*Nhật Bản - nhịp cầu chuyên tải tư tưởng và văn minh phương Tây vào phương Đông*”, *Tân thư và xã hội Việt Nam cuối thế kỷ XIX, đầu thế kỷ XX*, NXB Chính trị quốc gia, Hà Nội.
22. Nguyễn Thị Việt Thanh (2002), *Ngữ pháp tiếng Nhật*, NXB Đại học Quốc gia Hà Nội.
23. Nguyễn Thị Việt Thanh (2003), “*Nhật Bản với vấn đề chuẩn hóa ngôn ngữ*”, Tạp chí Khoa học Xã hội, Đại học Quốc gia Hà Nội (số 3).
24. Lê Quang Thêm (2000), *Về vấn đề ngôn ngữ quốc gia*, Tạp chí Ngôn ngữ (số 1).

25. Ngô Minh Thủy (2005), *Từ ngoại lai trong tiếng Nhật*, Tạp chí Khoa học ĐHQGHN, Ngoại ngữ, (số 4PT).
26. Trần Thị Chung Toàn (2006), *Từ ngoại lai trong tiếng Nhật hiện đại*, Tạp chí Nghiên cứu Đông Bắc Á, (số 2).
27. Trần Thị Chung Toàn (2006), *Lược sử hình thành chữ viết tiếng Nhật*, Tạp chí Nghiên cứu Đông Bắc Á, (số 3).
28. Hoàng Trường (Chủ biên, 2003), *Tìm hiểu ngôn ngữ các nước trên thế giới*, NXB Thành phố Hồ Chí Minh.
29. *Từ điển tiếng Việt* (1992), Trung tâm Từ điển Ngôn ngữ, Hà Nội.
30. Nguyễn Thị Vân (2010), *Nghiên cứu chính sách ngôn ngữ ở một số quốc gia Đông Nam Á Hải Đảo: trường hợp Indonesia và Malaysia*, Luận án tiến sĩ ngôn ngữ học.
31. Nguyễn Như Ý (1993), *Những vấn đề chính sách ngôn ngữ ở Việt Nam*, NXB Khoa học Xã hội, Hà Nội.

## **B. TIẾNG NHẬT**

32. 天沼寧・浮田章一 (1962) 『国語・国字問題古史』立明社
33. 文化庁編 (2006) 『国語施策百年史』ぎょうせい
34. 井之口有一 (1982) 『明治以降の漢字政策』日本学術振興会
35. 飯野公一, 恩村由香子, 森吉直子 (2003) 『新世代の言語学: 社会・文化・人をつなぐもの』くろしお出版
36. 伊藤和幸 (1991) 『明治中期の国語政策―「国語調査委員会」をめぐって―』社会学研究科紀要 第33号
37. 関正昭 (1997) 『日本語教育史研究序説』スリーエーネットワーク
38. 神田修 (1999) 『教育法規新辞典』北樹出版
39. 金田一春彦・林大・柴田武 (1988) 『日本語百科大事典』大修館書店
40. 金田一春彦 (1981) 『日本語の特質』日本放送出版協会

41. 小池清治 (1994) 『日本語はどんな言語か』 筑摩新書
42. 小池清治 (2000) 『日本語はいかにつくられたか』 株式会社筑摩書房
43. 沖本卓也 (2003) 『日本語の誕生』 吉川弘文館
44. 野村敏夫 (2006) 『国語政策の戦後史』 大修館書店
45. 塩田紀和 (1981) 『日本の言語政策』 くろしお出版
46. 高島俊男 (2002) 『漢字と日本人』 文藝春秋 〈文春新書〉
47. 山口仲美 (2006) 『日本語の歴史』 岩波書店
48. 安田俊朗 (2001) 『近代日本における「国語国字問題」の構図』 ことばと社会 5号三元社
49. 安田俊朗 (2006) 『「国語」の近代史』 中公新書
50. 安田俊朗 (2004) 『近代日本言語史参考』 三元社
51. 安田俊朗 (2007) 『国語審議会』 講談社新書

### **C. TIẾNG ANH**

52. Akita George (1973), *Foudation of Constitutional government in modern Japan, 1868 - 1900*, Cambridge Mass, Haward University, Press.
53. Blacker, Carmen (1964), *The Japanese enlightenment: A Study of the writings of Fukuzawa Yukichi*, Cambridge: Cambridge University Press.
54. Fukuzawa, Yukichi (2007), *The Autobiography of Yukichi Fukuzawa*, Translated by Dilworth, David. A. New York and Chicester: Columbia University Press.
55. Hall, Ivan Parker (1973), *Mori Arinori*, Harvard East Asian Series 68, Cambridge: Harvard University Press.
56. Mery I.White (1987), *Education Challenges in Japan*, New York Free press.
57. Miller, Roy Andrew (1982), *Japan's Modern Myth: The Language and Beyond*, New York: Weatherhill.

58. Milroy, James and Milroy Lesley (1991), *Authority in Language*, London and New York: Routledge.
59. Morris-Suzuki, Tessa (1998), *Re-Inventing Japan: Time Space Nation*, New York and London: M.E. Sharpe.
60. R.D. Dore (1984), *Education in Tokugawa Japan*, The University of Michigan.
61. Robert Cooper (1989), *Language Planing and Social Change*, Cambridge University Press.
62. Twine, Nanette (1991), *Language and the Modern State: The Reform of Written Japanese*, London and New York: Routledge.
63. Unger, J. Marshall (1996) *Literacy and Script Reform in Occupation Japan*, New York and Oxford: Oxford University Press.